

Вдовенко І.С., директор професійно-технічного ліцею № 7, м. Щорс, Чернігівської області

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Економіка України динамічно розвивається, і в наш час, відбувається перехід до стадії посткризового зростання, яка має виражену територіальну специфіку. Сама проблематика стійкого економічного зростання стосовно такої масштабної по території і вельми неоднорідної по базових природно-ресурсних, соціально-демографічних, економічно-інституціональних і інших умовам суспільного виробництва країни як Україна, є дуже складною. В зв'язку з цим, будь-яка економічна або соціальна проблема безумовно, набуває виражений регіональний контекст, ініціює різні економічні підходи та рішення. Одним з базових чинників зростання економіки виступає якісне вдосконалення наявних трудових ресурсів.

Провідним товаром нової економіки стає ідея [1], а основою стійкого відтворення господарського устрою, є «люди, найвищий людський потенціал в поєднанні з дуже дбайливим його використанням» [2].

Найважливішою умовою і складовою формування трудових ресурсів, якості життя, культури, суспільного відтворення в цілому в такому, що активно просувається по шляху становлення постіндустріальної цивілізації світу виступає професійно-технічна освіта.

Категорія «освіта» визначається в соціологічному енциклопедичному словнику як «соціальний інститут, що виконує функцію підготовки і включення індивіда в різні сфери життєдіяльності суспільства, залучення його до культури даного суспільства» [3].

Іншими словами, освіта – це інституційна основа нарощування «людського капіталу», якісна характеристика робочої сили, що вміщає в себе здібності людини до трудової активності, його уміння, знання, навички [4].

Якщо більш уважно прочитати дане визначення то можна з впевненістю сказати, що мова йде про таку складову як професійна освіта, оскільки таке поняття як «людський капітал» в своєму наповненні має саме складові пов'язані з виробництвом.

В своїх працях Б.М. Генкін визначає «людський капітал», як сукупність якостей, які визначають продуктивність і можуть стати джерелом доходу для людини, родини, підприємства і суспільства в цілому [5].

Таким чином, як і в інших країнах, професійна освіта в Україні покликана виконувати інноваційну, модифікуючу технологічну устрій місію, тобто відповідно «працює» на якісне оновлення «людського капіталу», а в зв'язку з цим і економіку держави в цілому.

При цьому в нашій країні використання потенціалу професійно-технічної освітньої сфери актуалізовано і специфічними, для даної ситуації мотивами.

В Україні під впливом комплексу причин, у результаті достатньо чітко позначилася стійка (через демографічну динаміку) тенденція несприятливої трансформації демографічної системи. З її аспектами слідствами наша країна стикається вже зараз.

Тренди розвитку ситуації прогнозує демограф, Н.М. Рімашевська. На її погляд, для населення в першій половині XXI ст. буде характерно:

- тенденція до старіння: впродовж першої чверті сторіччя середній вік населення країни підвищиться з 36 років в 1995 р. до 40 – 42 років в 2025 р.;
- диспропорція статей: в першій чверті XXI ст. вона виявиться однією з найвищих в світі, оскільки Україна відрізняється значними відмінностями в очікуваній тривалості життя чоловіків і жінок (до 2025 р. на 100 жінок виявиться 80–85 чоловіків);
- зниження трудового потенціалу країни (до 2025 р. чисельність працездатних не перевищить 90 % від показника середини 1990-х рр.);
- починаючи з 2011 р. спостерігатиметься інтенсивне збільшення чисельності (і частки) населення старшого віку (від 60 років і більш);
- зменшення частка дітей на до загальної кількості населення [6].

Розвиток ситуації в даному напрямку фактично означає наступне.

По-перше, долати дефіцит трудових ресурсів і забезпечувати стійкий економічний розвиток доведеться за рахунок реального і дуже суттєвого зростання продуктивності праці. Дану задачу не досягти поза активізації науково-технічного прогресу, який не може не базуватися на сучасному професійно-технічному освітньому комплексі, на потужній системі вищої професійної освіти.

По-друге, дефіцит трудових ресурсів, що посилюється, вимагатиме більш дбайливе ставлення до наявної робочої сили, посилить мотивацію до її якісного оновлення, до створення системи практично безперервної професійної освіти, актуалізації знань і умінь представників середнього і старшого віку і т.п.

По-третє, рішення економічних задач вже в недалекій перспективі виявиться неможливим без залучення на національний ринок праці численного контингенту іноземних робітників. Зрозуміло, дана ситуація матиме регіональний контекст і, при цьому, безумовно зажадає додаткової мобілізації потенціалу української системи профтехосвіти.

Мобільність трудових ресурсів виступає базовою умовою розвитку сучасної регіонально стратифікованої, високотехнологічної, орієнтованої на інноваційну динаміку економіки. Це обумовлює пріоритетність випереджаючого розвитку її освітнього сектора і, в першу чергу, професійно-технічної освіти, що адаптується до змін в господарській сфері і, у свою чергу, багато в чому обумовлює позитивний вектор як у виробничій діяльності, в споживанні, так і в соціально-економічному розвитку території в цілому.

Акцентуючи увагу на феномені професійної освіти як одному із важливих чинників формування, достатньо дефіцитних на посткризовому етапі, трудових ресурсів, не можна одночасно не констатувати, що процес надання освітньої послуги завжди протікає в певному регіональному контексті, в регіональному господарському і поселенському середовищі. Дана обставина обумовлює можливість (і необхідність) розгляду професійно-технічної освіти як регіонального явища, його аналізу в загальному наочно-змістовному контексті регіональної економіки.

Концептуальна установка на розгляд професійно-технічної освіти як невід'ємної складової територіально-господарської системи базується, на розумінні регіональної економіки як сумісного розвитку особливих територіально-господарських одиниць – регіонів.

Останнім часом проблематика зв'язаності розвитку професійно-технічної школи (в її регіонально організованих формах) і регіональної соціально-економічної динаміки в цілому починає розроблятися і в Україні.

Узагальнення досвіду роботи професійно-технічних закладів чернігівської області підводить до висновку, що професійно-технічні учбові заклади можуть впливати на розвиток регіональних економічних систем по цілому ряду основних аспектів:

– соціальному, враховуючи, що професійно-технічна освіта достатньо трудомісткий сектор економіки, розміщення закладів може позитивно впливати на рішення проблем зайнятості, у тому числі і молоді;

– демографічному, оскільки, повертаючи в регіон молодь, навчальні заклади в умовах практично тотальної депопуляції здатні позитивно впливати на демографічну ситуацію;

– культурному, унаслідок здатності навчальних закладів формувати і модифікувати культурне середовище в ареалі своєї локалізації, виступати генератором і ретранслятором різного роду культурних інновацій, у тому числі і обумовлених глобалізацією;

– інноваційно-технологічному, завдяки науково-технічному потенціалу навчальних закладів, їх здібності генерувати, упроваджувати і тиражувати передові технології і дослідницькі розробки, продукувати і притягати до себе технопарки, дослідницькі парки, лабораторії, інші форми організації науково-дослідної роботи;

– економічному, продукуючи і реалізуючи різного роду освітні і інші послуги, перерозподіляючи в зв'язку з цим в свою користь фінансові потоки, виступаючи платником

зараховуваних до регіонального і місцевого бюджетів податків і зборів, у свою чергу виступаючи на регіональному ринку як покупець робочої сили, товарів, послуг, що також позитивно проектується на інвестиційний клімат, сприяє зростанню підприємницької активності, зумовлює більш вигідне позиціонування регіону в міжрегіональній економічній конкуренції, в системі гео економічних відносин «центр – периферія».

Органічно вписуючись в регіональний контекст, система вищої освіти, з одного боку, активно «працює» на зростання в господарській структурі сфери послуг, з іншого, – створює додаткові ресурсні, інформаційні, організаційні і інші умови для впровадження в системі регіональної економіки різного роду технологічних, економічних і інших інновацій.

Професійно-технічні учбові заклади (особливо провідні, з могутнім інтелектуально-технічним потенціалом) на цьому етапі стають (або потенційно здатні стати) своєрідними «інкубаторами» елементів нової сфери народного господарства – інформаційної індустрії, як галузі – лідера нової технологічної (інформаційної) хвилі. Особливість інформаційної індустрії – її багатофункціональності, полягає в тому, що вона одночасно традиційна інфраструктурна галузь, сукупність новітніх науково-ємких галузей промисловості, сфера інтелектуальної праці і сфера специфічних, інформаційних послуг, що обумовлює її повну компліментарність з системою вищої професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мироненко Н.С. Влияние общественных инноваций на географию мирового хозяйства // География инновационной сферы мирового хозяйства. М., 2000. С. 42–45.
2. Размещение производства в рыночной среде: Из трудов Б.В. Зимина. М.: Альфа-М, 2003.
3. Социологический энциклопедический словарь / Под ред. Г. Осипова. М., 1999. С. 322.
4. Экономика: краткий словарь / Под ред. О.С. Белокрыловой. Ростов н/Д., 2001. С. 368.
5. Генкин Б.М. Экономика и социология труда. М.: Норма, 2001. С. 66.
6. Римашевская Н.М. Качественный потенциал населения: взгляд в XXI век // Проблемы прогнозирования. 2001. № 3. С. 34

РЕЗЮМЕ

В современных экономических условиях экономика, которая развивается, выдвигает жесткие требования к количеству и качеству персонала. В статье рассматриваются основные проблемы подготовки кадров и перспективы развития профессионально-технического образования в Украине в контексте региональной политики.

SUMMARY

The economy developing in modern economic conditions brings forward strict requirements to the quantity and the quality of personnel. The main problems concerned with personnel training and the prospects of developing professional and technical education in Ukraine in the context of a regional policy are examined in the article.